

Т. Т. Ковальчук

Кредит

КРЕДИТ (лат. *creditum* – позика, від *credo* – вірю, довіряю) – відносини між суб'єктами господарювання щодо надання й отримання позички у грошовій чи товарній формах на умовах платності, строковості й своєчасного повернення. Поняття «К.» з'явилося у процесі виникнення товарно-грош. відносин і майнової диференціації суспільства після розпаду первіснообщин. суспільства. Із появою екон. теорії як науки у 17 ст. воно відразу ж стало об'єктом її вивчення. Упродовж останніх двох століть тривали дискусії стосовно визначення суті К., передумов формування, структури, складу учасників і стадій руху. На поч. 20 ст. інтерес змістився до вивчення суто прагмат. і нестандарт. моделей та схем функціонування й концентрації К. як системної форми руху [капіталу](#) в нац. і глобал. вимірах. Якщо раніше ключовою ланкою кредит. системи були [банки](#), що виконували емісійну функцію, а також роль монопол. інституц. інвесторів, то нині вагоміше місце посідають фінансово-кредитні інститути, здатні капіталізувати вільні грош. ресурси, накопичувати значні фінанс. ресурси за рахунок операцій із цінними паперами та їхніми похідними (деривативами). Насамперед це страхові компанії, пенсійні, консорціумні, нафтогаз. фонди, хеджфонди, суверенні фонди добробуту тощо. Для України характерним є банків. кредитування.

НБУ визначає К. як позичк. капітал банку в грош. формі, що передається у тимчас. користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання. Відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» (1995, зі змінами та доповненнями), К. – кошти та матеріал. цінності, які надають резиденти або нерезиденти у користування юрид. і фіз. особам на визначений строк та під відсоток; у наук. літературі – позичка в грош. або товар. формах на умовах строковості, забезпеченості, платності та повернення, що надається банком чи юрид. (або фіз.) особою (кредитором – позичальникові). У кредит. процесі важливу роль відіграє кредитна дисципліна – дотримання позичальником правил кредитування і зобов'язань, передбач. кредит. угодою. К. класифікують залежно від структур. ознак, інституц. форм, умов надання, розмірів, цільового призначення, напрямів використання, участі міжнар. організацій, характеру погашення тощо, зокрема виокремлюють держ. (бюджет.), митний, податк., комунал., міжнар., банків., фінанс., іпотеч., валют., комерц., спожив., консорціум.,

брокер., довго- і короткострок., ломбард., револьвер. (багаторазово поновлюваний), роловер. (довготерміновий, з періодично змінюваною ставкою відсотка), товар. К.

Різновидом кредитування є кредитна лінія – надання окремих К. у розмірах, заздалегідь обумовлених угодою, без проведення додатк. спец. переговорів (термін дії найчастіше становить 1 р.). У сучас. законодавстві більшості країн виокремлено функцію кредитора останньої інстанції, віднесено до повноважень Центр. банку (в Україні – НБУ). Після глобал. фінансово-кредит. кризи 2007–08 запропоновано внести у теорію кредитування принцип. корективи, що стосуються у першу чергу кредитора останньої інстанції: екстрене кредитування необхідно насамперед надавати системно важливим фінанс. інститутам (дискретно); К. останньої інстанції не можна видавати у режимі штрафних ставок, оскільки це спровокує підвищення ринк. ставок, що, у свою чергу, гальмуватиме кредитні операції реципієнтів; вимоги до якості запропонованого позичальниками забезпечення К. повинні враховувати системну значимість позичальників і глибину фінанс. стресу, з яким зіткнулася нац. фінансово-кредитна система. Сукупність позик, наданих фінансово-кредит. інститутами, юрид. і фіз. особами з метою отримання прибутку, становить кредит. портфель.

Для визначення кредитоспроможності позичальників застосовують кредит. рейтинги позичальника (характеризує рівень фінанс. спроможності позичальника), борг. зобов'язання (рівень кредит. ризику за окремими борг. зобов'язаннями), фінанс. інструменту (рівень ліквідності деривативів). Таким чином, кредит. рейтинги характеризують рівень спроможності позичальників своєчасно та у повному обсязі виплачувати відсотки і осн. суму за борг. зобов'язаннями. Рейтинг. систему також використовують для розрахунку сум можливих втрат за кредит. портфелем; оцінювання вартості та ліквідності фінанс. інструментів резервування; визначення рівня ціноутворення (відсотк. ставок і тарифів за операціями). При здійсненні фінансово-кредит. операцій на міжнар. ринках застосовують кредитні ноти, які розміщують за межами країни. Вони закріплюють право власника на отримання від емітента доходу у вигляді фіксов. відсотків та запозиченої суми боргу у визначений договором термін. Кредитні ноти реалізують зазвичай у закритому порядку. Зацікавленість у їхньому придбанні зумовлена тим, що емітенти пропонують вищу дохідність, ніж за євробондами. Після кризи 2007–08 посилилася роль такого інструменту юрид. впливу, як конкурсні кредитори. Ними можуть бути юрид. або фіз. особи, що мають підтверджену компетенцію (правонаступництво) звертатися з відповід. вимогами до боржника у зв'язку з порушенням умов кредит. договору.

Бібліографічний опис:

Кредит / Т. Т. Ковальчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-2385>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).